

.....
اسماعیلی مود، مهدی، ۱۳۴۴ -
آموزش خط تحریری / مهدی اسماعیلی مود. -- تهران:
میردشتی، ۱۳۸۳.

۱۱۲ ص.
ISBN:964-95857-0-2
فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیفا.

۱. خوشنویسی -- راهنمای آموزشی. الف. عنوان.
۷۴۵/۶۱۹۹ الف ۵۳ / ف ۳۶۳۹ NK
۸۳-۳۴۴۵۰ کتابخانه ملی ایران

.....

آموزش نوین خط تحریری

۴ نوع

نستعلیق - شکسته نستعلیق - نسخ و ثلث

ویژه معلمان و دانش آموزان

آموزش نوین خط تحریری

اثر: مهدی اسماعیلی مود

تذهیب: محمد رضا هنرور

صفحه آرای: آزاده واعظ نیا

نظارت فنی: مجید میردشتی

ویرایش متن: سید عبد الرضا قریشی زاده

لیتوگرافی: پویه گراور

چاپ: ستاره سبز

صحافی: مینو

چاپ اول: بهار ۸۴

شابک: ۹۵۸۵۷-۰۰-۲-۹۶۴-

شمارگان: ۵۰۰۰ جلد

قیمت: ۱۱۰۰۰ ریال

آدرس تهران: میدان انقلاب-ابتدای خیابان کارگر جنوبی

نیش خیابان وحید نظری-مجتمع تجاری نادر-طبقه اول

نمایر: ۶۴۹۱۹۶۸-۲۱ تلفن: ۶۴۹۰۶۶۱-۲

آدرس مشهد: چهار راه لشکر-طرف میدان ده دی

پاساژ دینیا-انتشارات فرهنگسرای میردشتی

نمایر: ۸۵۱۴۷۶۱-۵۱۱ تلفن: ۸۵۴۴۹۵۱-۵۱۱

فهرست

صفحه

۶	 سخن ناشر
۸	 مقدمه
۱۹	 فصل اول: آموزش خط تحریری نستعلیق
۵۹	 فصل دوم: آموزش خط تحریری شکسته نستعلیق
۱۰۱	 فصل سوم: آموزش خط تحریری نسخ
۱۰۶	 فصل چهارم: آموزش خط تحریری ثلث

بِسْمِ رَبِّ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ

روانیست که از خط و خوشنویسی سخن به میان آید و این کلام زیبا در صدر سخن جلوه‌گری نکند که مولای برحق شریعت و سرسلسله سالکان طریقت حضرت امیر (علیه‌السلام) فرمود:

(خط نیکو، تهیدستان را دارائی، توانگران را زیبایی و فرهیختگان را والائی است.) بررسی تاریخچه خط و نگارش نشان می‌دهد که خط به عنوان نخستین وسیله ارتباط انسان بر الواح گلین و دیوار غارها نقش بست و در کنار ارتباط تصویری (گرافیک) برای بازتاب اندیشه به یاری بشر آمد و ماندگار شد، تا جایی که امروز به عنوان کهن‌ترین هنر تاریخ بشری از آن یاد می‌کنیم.

هرچند که در آغاز انسان‌های نخستین، خط را به عنوان وسیله ارتباط و نیازی اولیه پدید آورده و به خدمت گرفتند اما در گذر زمان، نگارش خط سیر تکاملی یافت و جزئی از زندگی روزمره انسان شد، چنانکه امروزه نیز با همه پیشرفتهای صنعت چاپ، اهمیت خط و نگارش همچنان حفظ شده است. جای بسی خرسندی است که این هنر کهن در کشور ما به عنوان بخش مهمی از مهد تمدن جهان، مرتبه والای خود را حفظ کرده و طی دو دهه اخیر در مسیر کمال و تعالی به دگرگونی‌ها و نوآوری‌های بدیعی دست یافته است.

آنچه از کلام ارجمند حضرت مولاعلی (ع) درمی‌یابیم این است که خط نیکو برای هرکس به تناسب منزلت و پایگاه اجتماعی‌اش به کار می‌آید و به لحاظ ماهیت ساده و بی‌پیرایه‌اش، هنری مردمی است و برخلاف بسیاری از هنرها جنبه تجملی و تشریفاتی ندارد بدانسان که هنرمند با تکه کاغذ و قلمی هنر خود را به منصه ظهور می‌رساند. انتشارات میردشتی افتخار دارد در آغاز راهی دراز با انتشار این خودآموز که به خامه هنرمند والا جناب آقای مهدی اسماعیلی مود تحریر یافته، خدمتی ناچیز را به هنرآموزان و علاقمندان پیشکش نماید. امید که مقبول طبع مردم صاحب‌نظر شود.

انتشارات میردشتی

نقش و مایه‌دین

خط خوب برای فقر ثروت، برای غنی زیبایی و برای حکیم کمال است، حضرت علی
حد و پاسبان دشمنان، خداوندی را سزاوارست که توانائی آموختن را در ما سزاوار
و با تقدیر و سپاس از رحمت بیدیع پدر و مادر عزیز، همگرایی و تقدیر و فرزندان
که بار خج فراوان بسند دشوار نوشتن را سامان بخشید.

جزوه حاضر در دشتی کامل و جامع از روش‌ترین خط تحریری نستعلیق و شیک
و در پایان مختصری از آموزش خط تحریری ثبت و نسخ برای کسانی که مصمم به یادگیری
آن هستند. امید است که عزیزان بنرمند پیشنهادات و نظرات اصلاحی
خود را از این بنده دریغ نفرمایند.

هدی امایی مود - مدرس عضویت تخصص خط و کمال خوشنویسان

خط نستعلیق :

حدود یک قرن بعد از تشریح و رواج خط تعلیق یعنی از نیمه دوم قرن ششم تا
چهاردهم بتدریج منسوخ گردید که حاصل ذوق و فکر ایرانیان بود پدید آمد که به
نام نستعلیق معروف شده است. پیچیدگی و بی نظمی و دایره های ناقص
تعلیق با سلیقه ایرانی چندان مطبوع نمی نمود. از این رو از ترکیب خط نسخ
که خطی منظم معتدل و زیبا بود با خط تعلیق، خط موسمی به وجود آوردند و نسخ
تعلیق نستعلیق را گردانید و نسخ و نقایص تعلیق عاری است. نظم
اعتدال، آسانت و افرو دایره های لطیف و موزون و به غایت پذیر دارد.
خط نستعلیق از همه شرایط زیبایی برخوردار است، از آن جهت است که
اعتدال، موزونی، استواری، تناسب حسن ترکیب و هم آهنگی ذوق و

زیرا به اصول و قواعد خوش نویسی که پیش از این ذکر شد، در آن بخوبی رعایت
 شده است. علاوه بر زیبایی منظر، سهولت و سیرعت تحریر متعلق و نیز آسانی
 قرائت کلمات و سطرها و موجبات رواج آن بوده است. بنابراین متعلق خطی
 با قاعده که در آن حروف و کلمات دارای اندازه های معین است و تقریباً
 تمام آن دور است. و $\frac{1}{4}$ یا $\frac{2}{4}$ آن سطح حرکت دوری آن از راست چپ
 متغییل است در این خط مسلم از اندازه و آسان تر از نسخ در حرکت است. جز
 خط متعلق ملهم زیبایی های طبیعت بوده و حروف قائم را به درختان و گل
 و سایر را به فراز و نشیب چمنزاران چشمه سار و کوه و بوم اصوات کشیدگی را به جلگه
 درشت های سرسبز خرم گیشش های صوت و غلطانی حروف و کلمات را به بلند
 حیوانات و پرندگان مخصوص انسان و دسته بندی جمله را به صف پرندگان و

دسته بندی گلهائی که کرده اند

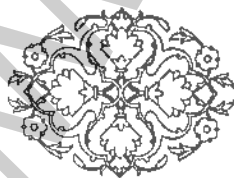
ممانعت، ظرافت، اعتدال، درخیزی و نازکی حروف و باز و بستگی و کوتاهی
بندی، زیبایی شکل حروف و ترکیبات، قوس و دایره چشم نواز، کشیدگی
معتدل، نظم و ترتیب پذیر، فرین سازی و نوزدن، لطف، هم نشینی حروف
کلمات در کنار یکدیگر و خلاصه جمع آمدن همه مختصات در خط نستعلیق از این
نوعی لکشی و قطعی موسیقی با وج زیبایی رساند و از حد علای سادگی
و نشاط برخوردار ساخته است. چنان که گویی حروف و کلمات در قفسی
لطیف و نوزدن در حرکت و فرامیدن بستند، دست در دست هم گام نهادند
خط نستعلیق طی سه چهار دهه اخیر با اقبال عمومی و روز افزون رو به روزه
که حاصل این اقبال خسته ظهور خوشنویسانی چیره دست تواناست که دست پرورده

استادان معاصر بوده است و تعداد هنر آموزان خط به خط در این هنرستان
ایران دهم می‌باشد و در شهرهای گوناگون است.

اصول خط تعلیق امروزه همان است که میرعماد ملاحظه داشته است.

استادان معاصر می‌نویسند و چهاردهم برخی ریزه کاری به زیبایی
و ظرافت آن هستند که آنجا که آن تجربه با جلوه‌های ذوق در هر یک

معاصران است

احمیت خوشنویسی از دیدگاه پایمبرگزین اسلام، دانه اظهار،

مطالعه آثار قدما و بزرگان علم و ادب، بیان ترغیب، تشویق، توجه و حمایت پایمبرگزینی

اسلام دانه اظهار عظیم اسلام به کاتبان و خطاطان است. تاکید پایمبر بر یادگیری خط و

ترویج هنر خوشنویسی توسط حضرت علی بن ابی طالب و سید الشهدا و ائمه اطهار در احادیث و روایات نقل گردیده

حضرت امیر و تعداد ۳۱۶ نفر خوشنویس را تعلیم دادند

که از آن جمله عیوان بن عباس، خالد بن ابی مباح و عبد بن ابی رافع نامند.

بدان جهت که از فضیلت پایمبرگزینی اسلام، بهره‌ای برده باشیم باز که

چند حدیث شریف در راه شناخت ریشه‌های استوار هنر و خط خوشنویسی ذکر

اسلامی می‌پردازیم.

پیامبر گرامی اسلام حضرت محمد بن عبد الله

۱. خط شکو به روشن شدن حق و حقانیت می‌رساند:

۲. یک نفس که ببرد و دستش را در دواتها از خود بجای گذارد بهشت در آید.

۳. فرزندان را به کتابت و خوشنویسی خطاطی و اگر اکرم کنید.

۴. اَللهُ بِسْمِ اَلرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ را بنویسید خدا گناهای را بخشد و پادشاه

حضرت علی علیه السلام میفرماید:

۱. به خوشنویسی پسران را که از کتبیهای روزی است.

۲. خط زیبا و شکو برای فقیران و برای توانگران و برای بزرگان کمال است.

۳. ای صاحبان آداب، شکوئی خط را بیاورید زیرا که زیبایی خط برای اهل

ادب و دانش زینت است، برای غنیها آرایش جمال و برای محتاجان

بهترین کب است

۴. خط نیکو زبان دست است و روشنی درون، اگر از نیکو گما پاک گردد

خط نیکو تنی

۵. کلام نیکو، صید دلهای مردم کند و خط نیکو، تفریح و روشنی بر چشم رساند

نشان بزرگان در باره سمیت خوشنویسی :

۱. سخن بسته با خط شیوا فرج بخش دیده، موهل و گل روح است

۲. خط خود را نیکو گردانید که آرایش و زینت نوشته باشد

«درالصرفی و پردی»

۳. به خیر نگوید تا خط نیک آید و اگر از این یکی نیکو نباشد اگر چه خط نیکو باشد

باشد خط نیکو نیاید ۱. قلم ۲. مرکب ۳. کاغذ ۴. حلیم مزاجی

خوشنویسی را میتوان از نخستین خط قلم بست گرفتن آموخت زیرا هر چه زبان بگذرد
 دشوارتر می گردد. یک پژوهش آگاهی نشان داده که خوشنویسی در شیرفت
 تحصیل دانش آموزان تاثیر مستقیم دارد و هنرهای زیبا و نقاشی تاثیر قابل
 درجزه حاضر به لحاظ آسانی دشواری دیگری می باشد است تجربیات حاصل از علم
 و توضیح مشقهای مسبر جوان طی سالها آموزش در این کتاب گنج گز
 در این مجزده ابتدا شرح کوتاهی بر روش نوشتن، استفاده از ابزار و قیمت صفحه
 را بیان نموده تا به کمک آن بتوانیم تمرین کنیم.

۱- وسایل مورد نیاز

مداد، خودنویس یا خودکار - دفتر خط دار جهت رعایت بهتر خط لری
 مداد بهتر است نرم باشد B6.

مواردی که باید رعایت گردد.

۱- برای یادگیری هر درس و انجام تمرینات حداقل ۱۰ روز و روزانه حداقل ۱ ساعت

۲- به هنگام تمرین هیچ وجه از آموتیتهای قلبی خود پیروی نکنید و در هر حال فقط

بر مشق با رانداک خود قرار دهید

۳- نوشتن از روی تمرینات را آنقدر ادامه دهید که رعایت شکل کلی حروف عادی

شده و در دستتان ملکه شود

۴- از تند نوشتن بپرهیزانید که با صحیح نوشتن و زیبا نوشتن ناقص دارد

۵- در مراحل اولیه فقط با دایره معمولی و سپس با خود نویسی یا خود کار تمرین کنید

۶- هنگامیکه رعایت اصول خوشنویسی برایتان عادی شده میتواند جهت زیاده

شدن خط خود، خصوصاً هنگامیکه با خود کاری نوید افشار داده بر خود کار را کم

زیاد گیرند. این عمل سبب مگر در خط شما زیاده خواهد کرد

۷- رعایت خط کرسی و قوانین مربوط به آن اهمیت بسزائی در زیاده نوشتن دارد.

۸- شب و طایع کلمات نسبت به خط زیر را رعایت نماید. مانند شب و طایع حمد و حمد

۹- هر روز یک تا دو صفحه تمرین کافی است بشرط آنکه با دقت و آرام نوشته شود.

۱۰- چنانچه از خط طالع استفاده نمایند، چراغ مطالعه را درست چپ قرار دهد
برای راست دستها

۱۱- برای هر جلسه تمرین یک موضوع را انتخاب فرمایند.

